

Torah from Around the World

Liefde maakt een mens nederig. Wie liefheeft, heeft als het ware een deel van zijn narcisme naar de lommerd gebracht.

Sigmund Freud

Sjabbat 29 juni 2019 / 26 Siewan 5779, Behaälotcha, Bemidbar/Numeri 13:1 - 14:45

Tanach blz. 292 - 300

Haftara: Kohelet/Prediker 4:4 - 5:7

Tanach blz. 1585 - 1586

vertaler: Tamarah Benima

Commentaar: Dena Weiss, hoofd van het Beit Midrash van Hadar, de Verenigde Staten.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.hadar.org>

Groei op de plek waar je al bent

De sidra van deze week begint met een sterke voorwaartse beweging. De Bné Jisrael zijn heel erg dicht bij het bereiken van het hoogtepunt van de Exodus uit Egypte: ze zullen eindelijk het land binnentrekken dat God aan hen heeft beloofd. Er worden verkenners uitgestuurd om het land te onderzoeken. Maar hun terugkeer zorgt voor een wijziging van het traject, want de verkenners rapporteren op angstwekkende wijze over gigantisch fruit, over reuzen die dat eten, en over een land dat zijn eigen inwoners verslindt. De Bné Jisrael reageren op dit verslag met paniek en een poging om terug te keren naar waar ze vandaan kwamen. Ondanks alle verschrikkingen die ze hebben

ondergaan in Egypte, geven ze totaal op – dat is hun fundamentele reactie op de uitdaging om het Land Israël te veroveren. In plaats van vooruit te gaan, willen ze terug, zelfs als ze dat met de dood moeten betalen.

„Daarop hief de hele gemeente aan en deden zij hun stem horen; en het volk weende die nacht. En alle Bné Jisrael (kinderen Israëls) morden tegen Mosjé en tegen Aharon, en de hele gemeente zei tot hen: waren wij maar gestorven in het land Egypte, of waren wij in deze woestijn maar gestorven. En waarom brengt ons de Eeuwige naar dit land, opdat wij vallen zullen door het zwaard, onze vrouwen en onze kinderen tot buit zullen worden? Is het niet beter voor ons naar Egypte terug te keren? En zij zeiden tot elkaar: laat ons een hoofd aanstellen en terugkeren naar Egypte.” (Bemidbar 14:1-4)

De angst en de paniek die de Bné Jisrael hier laten zien is begrijpelijk, maar als we nauwkeuriger kijken naar wat zij zeggen, krijgen we inzicht in wat hun daadwerkelijk zorgen baart. De Bné Jisrael zeggen niet dat ze naar Egypte terug willen keren omdat zij daar veiliger zijn. Zij begrijpen dat zij daar in een gevaarlijke situatie zullen zijn, zonder land, wat waarschijnlijk tot de dood leidt, ongeacht hoe zij zich zullen opstellen en gedragen. Dit leidt tot een fundamentele vraag: Als zij toch gaan sterven, waarom geven ze er dan de voorkeur aan om onmiddellijk te sterven in de woestijn of om terug te keren naar Egypte? Waarom kiezen ze voor de terugtrekking in plaats van verder vooruit te trekken?

Het lijkt erop dat zij niet bang zijn voor de dood, maar om verslagen te worden. De slechtste uitkomst die zij zich kunnen voorstellen is dat iemand hen naar een situatie brengt waarin zij zich inspinnen zonder te slagen. De morele les die er uit hun fout kan worden geleerd, is dat men moet werken om der wille van het werk zelf; men moet bereid zijn een inspanning te leveren, ook als die geen tastbaar resultaat oplevert. Dat is van wezenlijk belang als men zich zowel spiritueel als moreel wil ontwikkelen. Het is zelfs zo dat werken zonder de garantie van positieve resultaten, de manier is waarop rabbi Levi het hele project van Tora-leren karakteriseert.

„Rabbi Levi zei: Het is als een mand met gaten, waarvoor de eigenaars arbeiders hebben ingehuurd om hem te vullen. De duffe [arbeider], wat zegt hij? ‘Wat schiet ik hiermee op? Het gaat erin [in dit gat] en gaat er daar weer uit!’ Wat zegt de wakkere? ‘Krijg ik geen beloning voor elke kruik?!’ Op dezelfde manier zegt de duffe? ‘Wat ben ik opgeschoten met het leren van Tora om het vervolgens te vergeten?’ Wat zegt de wakkere? ‘Betaalt God niet voor de inspanning?’” (Wajikra Rabba (Margalito) Metsora 19)

Rabbi Levi weet dat intellectueel en spiritueel werk futiel kan aanvoelen en frustrerend kan zijn. We vergeten vaak dat we voor elk beetje wijsheid dat we opdoen, er een ander stuk van Tora is dat we vergeten. We strijden voortdurend om de soort mens te worden die we willen zijn, maar merken dan

dat we bijna onveranderd zijn. De bijdrage van rabbi Levi leert ons dat moeilijkheden die we moeten overwinnen een essentieel wezenskenmerk zijn van vooruitgang. God is minder te vinden in de doelen die we ons stellen dan in het harde werk dat we plegen om die doelen te bereiken. In onze ogen mag iets als falen voelen, God geniet van het zweet op onze wenkbrauwen. Misschien is dat zo, omdat God het werk zozeer liefheeft, dat de volmaakte uitvoering ongrijpbaar blijkt te zijn.

Dat God het werk zelf waardeert, vindt ook zijn weerklink in Pirké Avot (Spreuken der vaderen). „Antigonos, een man uit Socho, ontving (deze les) van Sjimón de rechtvaardige. Hij placht te zeggen: Wees niet als dienaren die hun meester dienen met het oog op een beloning, want dan dien je jezelf. Maar wees als dienaren die hun meester dienen zonder oogmerk van een beloning, want dat is ware liefde. En laat het ontzag voor de Allerhoogste je bezielen.” (Pirké Avot, Spreuken over de fundamenten 1:3)

De grote chassidische meester rabbi Menachem Nachoem van Chernobyl, de auteur van de Me'or Enayim, geeft de aanwijzing dat het loslaten van de zoektocht naar spirituele vooruitgang en van het gevoel van succes een vitale rol speelt in het ervaren van werkelijke spirituele groei. Hij legt uit dat de meeste mensen de ervaring kennen van afwezigheid voordat er van aanwezigheid sprake is, en dat falen vóór zege komt, zodat zij een zekere mate van spirituele teruggang accepteren in de zoektocht naar Gods nabijheid. Zij hebben de gedachte dat zij omlaag gaan teneinde omhoog te gaan, en zijn bereid om te accepteren dat als zij zich ver van God voelen, dat is om uiteindelijk veel dichterbij God te komen.

De Me'or Enayim is echter niet tevreden met deze benadering. „Maar de waarheid is dat een persoon niet voortdurend op één niveau kan verkeren (...) en dat is zo teneinde later naar een hoger niveau te komen. Want bij ieder ding moet er eerst afwezigheid zijn vóór er aanwezigheid is. En wanneer we willen stijgen naar een hoger niveau, moet er eerst afwezigheid zijn; vandaar dat men eerst van het niveau moet vallen waarop men zich nu bevindt (...).” (Me'or Enayim, sidra Jitro).

Volgens de Me'Or Enayim is de 'ga één stap terug ten behoeve van twee stappen voorwaarts'-benadering beperkt als het gaat om spirituele ontwikkeling. Hij stelt, daarentegen, dat een mens niet alleen moet focussen op waar hij naar toe wil, maar ook op de plek waar hij nu is. Geen enkel moment in jouw leven is een vacuüm, het is slechts een middel om je ergens anders te krijgen. Elk moment van jouw reis heeft waarde op zich. God is zelfs aanwezig op de plekken die ver weg voelen, en zelfs in de fases dat je je onderaan de ladder voelt en ver verwijderd van jouw doel: „Daarom is het noodzakelijk voor een mens, zelfs wanneer men van zijn niveau valt, om zijn krachten bij elkaar te verzamelen en op te stijgen naar Zijn Gezegende Naam op *het niveau waarop men nu is*. Want men moet geloven dat **de hele aarde (kol ha'arets) vervuld is van Zijn Glorie (kawod)**. (Jesaja 6:3),

en dat er geen plaats is waar de Eeuwige niet is. Zijn Gezegende Naam is zelfs aanwezig op het niveau waar men nu is, want er is geen plaats waar de Eeuwige niet is; de Eeuwige is juist erg gecompriemd (...) Dat betekent dat zelfs een plaats die **de hele aarde is (kol ha'arets)**, dat wil zeggen volledig aards, waar alles slechts ruwe materie is, dat die plaats desondanks **vol van Zijn** - van de Gezegende – **aanwezigheid (kawod)** is.”

„En als men van zijn niveau valt, moet men denken: ‘Ben ik niet in leven?! En waar komt mijn levend-zijn vandaan? Is dat niet van de Gezegende Schepper?’ En zelfs hier zal het zo blijken te zijn dat Zijn Gezegende Naam zeer gecompriemd is.”

De Me’or Enayim begrijpt dat het leven altijd zijn momenten zal hebben waarop men wordt uitgedaagd. We kunnen die momenten negeren en denken dat zij slechts afleidingen of omleidingen zijn, maar dat is een fout. In plaats daarvan moeten we dieper ingaan op waar we zijn om ten volle de uitdaging te ondergaan van de ervaring dat een relatie met God wordt gekarakteriseerd door afstand. Hij vertelt je om de moeilijkheden bij werk dat vruchteloos lijkt te zijn, te omhelzen - alsof het ‘ook maar’ werk is – en te accepteren dat groei niet altijd aanvoelt als groei. In plaats van te vragen ‘Waar kan ik naar toe?’, kun je de vraag stellen: ‘Waarom ben ik hier?’ God is niet altijd ergens ‘hogere’, God is ook daar waar het voelt als ‘lager’. God is niet alleen maar iets waar je naar toe moet, God is ook waar je al bent.

Dat perspectief nu ontberen de Bné Jisrael in onze sidra. Zij zijn niet bereid, of misschien slechts niet in staat om een leven te leiden dat ook falen kent. Zij willen het land niet binnentrekken als zij het niet kunnen veroveren; ze zijn bang om zich in te spannen voor niets. Hun alles-of-niets houding is terug te vinden in hun reactie op de straf die zij krijgen omdat zij het negatieve verslag van de verkenners hebben geaccepteerd. De Bné Jisrael komen erachter dat zij vanwege hun lafheid en geklaag niet verder zullen trekken naar het Land Israël. Zij zullen ook niet terugkeren naar Egypte. Ze zullen zelfs niet onmiddellijk sterven; zij zullen daarentegen gedwongen worden om de rest van hun leven te slijten in de woestijn.

„Naar het aantal dagen dat je het land hebt verkend, veertig dagen, zul je voor iedere dag een jaar je misdaden dragen, veertig jaren, en je zult Mijn afkeer leren kennen.” (Bemidbar 14:34)

Deze ontknoping is onverdraaglijk voor de Bné Jisrael en zij proberen hun fout ongedaan te maken. Hun wanhoop drijft hen ertoe om het Land Israël toch binnen te trekken. „’s Ochtends maakten zij zich vroeg op en trokken op naar de top van de berg, zeggende: hier zijn wij en wij trekken op naar de plaats waarvan de Eeuwige gesproken heeft; want wij hebben gezondigd. Maar Mosjé zei: waarom overtreedt u daar het bevel van de Eeuwige, terwijl het niet zal lukken! Trek niet op, want

de Eeuwige is niet in uw midden; opdat u niet verslagen zult worden door uw vijanden. Want de Amalekiet en de Kena'aniet zijn daar vóór u en u zou door het zwaard vallen, helemaal nu u zich hebt afgewend van de Eeuwige en de Eeuwige niet met u zal zijn. Maar zij waren zo vermetel om op te stijgen naar de top van de berg, maar de ark van het Verbond van de Eeuwige en Mosje weken niet uit het midden van de legers. Toen daalden de Amalekiet en de Kena'aniet af, die woonden op die berg, en sloegen en versloegen hen tot Chorma." (Bemidbar 40-45)

Waarom wordt de beslissing van de Bné Jisrael om het Land Israël binnen te trekken niet als een rechtvaardige daad beschouwd, als een verklaring van boetvaardigheid? Waarom werd het beantwoord met dood en vernietiging en niet met succes? Het antwoord is dat het om een oppervlakkige vorm van berouw gaat voor de uiterlijke zonde om het land binnen te trekken, maar het berouw raakt niet aan de wortel van het probleem. De Bné Jisrael hoefde niet de wil te tonen om het Land Israël binnen te trekken en daar te sterven, het moest de wil tonen dat zij accepteerden te zijn waar zij waren. Hun daadwerkelijke zonde was niet dat zij zich van de sokken lieten blazen door het negatieve verslag van de verkenners; hun zonde was gelegen in hun reactie, in hun ongeduld. Als men in de woestijn is, wordt men verondersteld in de woestijn te zijn. Als men onderweg is, is het de taak te lopen, zelfs zonder de garantie dat men zijn bestemming bereikt. En dat was een te grote eis – daaraan konden de Bné Jisrael niet voldoen. Maar het blijft nog steeds een doelstelling waar wij, hun afstammelingen, naar kunnen streven.

De sidra eindigt met de mitswa (opdracht) om tsietsiet te dragen. De taal die in dat vers wordt gebruikt om het doel van de mitswa te beschrijven is „we lo tatoeroe” – je zult niet zoeken. Tsietsiet herinneren de drager er aan dat men de wil van God moet volgen en niet dat wat het eigen oog ziet. Deze taal is een echo van de openingsverzen van de sidra: „Sjelach lecha anasjiem we jatoeroe et'ereits Kena'an”, je zult mannen uitsuren en zij zullen informatie zoeken over het land Kena'an. Dit geeft een hint naar de manier waarop de tsietsiet de zonde van de verkenners compenseren. Het voorschrift (de mitswa) eindigt met: „Ik ben de Eeuwige jouw God, die jou gevoerd heeft uit het land Egypte, om jou tot God te zijn; Ik ben de Eeuwige, jouw God.” (Bemidbar 15:41) De laatste woorden van de sidra zijn voor Gods uitspraak: „Ik heb jou uit Egypte gevoerd teneinde jouw God te zijn.” God heeft ons niet verlost om ons in Israël binnen te brengen, maar teneinde onze God te zijn, waar we ons ook bevinden.

Moge je een Sjabbat meemaken waarop je groeit waar je al bent. Sjabbat Sjalom.